

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 7 (Nisan/April 2022), s. 150-165.
Geliş Tarihi-Received: 25.02.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 31.03.2021
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1079248

Kilisli Rıfkî'nin Tarih Manzumeleri

Historical Poems of Kilisli Rifki

Halil BATUR*

Öz

Klasik Türk edebiyatı geleneği içerisinde gelişen türlerden biri de tarih manzumeleridir. Tarih düşürme, "ebcet hesabı" sistemi içerisinde şaire göre önemli bir olayın tarihini şiir aracılığıyla kaydetmek amacıyla tercih edilen bir sanattır. Şair, manzumesini yazacağı olayın tarihini bir veya birden çok kelime, mısra veya beyit olarak verir. Ebcet hesabına göre her bir harfin bir sayısal değeri olup şiiri oluşturan harflerin her birinin sayısal değerlerinin toplanması sonucunda istenen tarih böylelikle elde edilir. Çoğunlukla tarih, şiirin son dizesinde verilir. Klasik edebiyat şairleri doğum, ölüm, evlenme, savaş, barış, sünnet, sakal bırakma, yangın, deprem, mansıp ve tayin durumları, zaferler, fetihler, mimari yapıların inşası veya tamiri gibi hayatın her alanındaki konularda bu sanatın imkânlarından yararlanmışlardır.

Bu çalışmada öncelikle XVIII. asır klasik edebiyat şairlerinden Kilisli Rıfkî ve eserleri hakkında bilgi verilecektir. Ardından *Divân'*ında yer alan 20 tarih manzumesi şekil ve muhteva açısından incelenecek ve çalışmanın sonunda bu manzumelerin transkripsiyonlu metni verilecektir. Bu çalışma vesilesiyle daha önce yayımlanmamış tarih manzumeleri literatüre eklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, tarih manzumeleri, Kilisli Rıfkî.

Abstract

Historical poems are a genre that developed within the tradition of classical Turkish literature. Dating is an art that is preferred for recording the history of a significant event via poetry, as defined by the poet, under the "abjad calculation" system. The poet expresses the date of the event in one or more phrases, poems, or couplets. According to the abjad calculation, each letter has a numerical value, and the desired date is achieved by adding the numerical values of each of the letters that make up the poem. The date is frequently provided in the last line of the poem. Classical literature poets have enjoyed the benefits of this skill in many aspects of life, including birth, death, marriage, war, peace, circumcision, beard growth, fire, earthquake, instances of descent and appointment, victories, conquests, and the construction or repair of architectural monuments.

First and foremost, information about Kilisli Rıfkî (Rıfkî of Kilis), a poet of eighteenth-century classical literature, and his works will be provided in this study, in which the form and content of 20 date poems from his *Divan* will be examined. The transcribed text of these poems will be provided at the end of this study. Hence, previously unpublished historical poetry will be added to the literature.

Keywords: Classical Turkish poetry, historical poetry, Kilisli Rıfkî.

Giriş

Tarih düşürme ya da ebcet hesabı, herhangi bir olayın tarihini şiir olarak ifade etmek amacıyla tercih edilen bir sanattır. Ebcet, aslında Arap alfabesindeki harflerin kolayca ezberlenebilmesi için harflerin birleştirilmesiyle oluşturulan sekiz manasız kelimededen meydana gelen bir sistemin adıdır. Bu sistem, ebcet hesabına tekabül eden sayıları esas alarak herhangi bir olayın tarihini ustalıkla bir veya birden çok kelime, mısra veya beyit hâlinde verecek şekilde harflerin her birinin sayı değerlerinin toplanması sonucunda meydana getirilen bir hesap sistemidir (Demirel, 2008, s. 373).

Tarih düşürme sanatı asırlar boyunca kullanıla kullanıla kendi içerisinde ebcet sistemini oluşturan harflerin ve bu harflerin karşılığı olan rakamların muhtelif şekillerde bir araya getirilmesiyle tarih düşürme çeşitleri meydana gelmiştir. İsmail Yakıt (2003) bunları öncelikle manen ve lafzen olmak üzere yedi kısımda incelemiştir; manen tarihleri de kendi içinde on dört başlık altında toplamıştır (s. 73).

Bir tarih manzumesinde ebcet hesabı yanında vezin, kafiye ve anlam da önemlidir; bunların hepsinin bir arada bulunması, oldukça büyük bir zihnî mesaiyi gerektirir. Buna göre şair önce ebcet sistemini kullanarak hadisenin oluş yılını gösterecek şekilde bir mısra yazar, genellikle bunun önüne koyduğu mısradaki mahlasını, söylediği tarihin çeşidini veya tâmiyesini belirtir. Ardından tarihini düşürdüğü olay (doğum, ölüm, tahta çıkış, sünnet, evlenme, mimari yapı, sefer, barış, zafer vb.) ve bu olayla ilgili kişi adları yanında gerekli remiz ve mazmunları anarak şiirini tamamlar (Karabey, 2011, s. 80).

Mürettep divanlarda genellikle “tevârih” başlığı altında verilen tarih manzumeleri, aslında bir tür olmaktan ziyade bir edebî sanat olarak görülmüştür. Tarih manzumeleri, daha çok kıt’a nazım şekli ile yazılmakla birlikte gazel, kaside, mesnevi gibi nazım şekilleri ile yazılanlar da vardır. Başlangıçta öğrenme ve ezberleme kolaylığı için ortaya çıktığı tahmin edilen tarih düşürme, daha sonra şairliğin gereklerinden biri sayılarak bu alanda sanat gösterme vasıtası hâline gelmiş, Bursa’lı Hâşimî ve Seyyid Osman Sürûrî gibi şairlerin elinde en güzel örneklerini vermiştir (Karabey, 2011, s. 80).

Tarih manzumeleri aynı zamanda Klasik edebiyattaki nazım şekilleri içerisinde bireysel yönü olmakla birlikte, sosyal hayatla bağları en kuvvetli olan ve dikkat çekici oranda sosyal hayatın çeşitli yönlerine ışık tutan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih manzumeleri her ne kadar edebiyatın/şiirin doğal bir parçası gibi görünse de başta tarih olmak üzere, sanat tarihi, mimari, gemicilik, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi birçok disiplinin ilgi alanına girebilecek özellikler de taşımaktadır. Tarih manzumelerinin konularına bakıldığında zaman birbirinden farklı disiplinlerin ilgi alanına hitap ettiği görülmektedir. Örneğin fetihlerle ilgili tarih manzumeleri tarih; evlenme, sünnet, doğum ve ölüm gibi manzumelere hem tarih hem sosyoloji; çeşme, cami, mescit, vs. gibi binalarla ilgili manzumeler hem mimari hem de dinî açıdan incelenmeye değer özellikler taşımaktadır (Demirel, 2008, s. 374).

Klasik edebiyat, daha çok kurgusal yapısıyla ön planda olsa da gerçek hayattan da izler taşır. Tarih manzumeleri de divan şairinin çevresini ve dış dünyayı ne kadar gözlemlediğini ve nasıl yorumladığını göstermesi açısından üzerinde durulması gereken şiirlerdir (Üstüner, 2014, s. 195). Bu tespitler çerçevesinde Kilisli Rıfıkî’nin tarih manzumelerinin tenkitli metnini ve incelemesini ortaya koymaya çalışacağız.

Edebî sanatlardan biri olarak da kabul edilen bu tarihlendirme usulünün Türk edebiyatında ilk kez ne zaman kullanıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak İstanbul’un fethi sonrasında hızlı bir şekilde yayıldığı, zaman içerisinde divan şairlerinin

neredeysi tamamının farklı yoğunlukta kullandığı, edebî eserlerin bitiş tarihlerinden mezar taşlarına, mimari yapıların yapılış tarihlerinden savaşlara kadar çok geniş bir yelpazede tarih düşürme sanatına başvurduğu görülmüştür (Demirel, 2008, s. 374).

Türk edebiyatında tarih düşürme geleneği XIV. asırdan itibaren gelişmeye başlamış ve özellikle XVIII. asırda en verimli dönemine ulaşmıştır. Kanuni dönemine kadar çoğunlukla Arapça ve Farsça yazılan tarih kitabeleri, XVI. yüzyıldan itibaren daha çok Türkçe kaleme alınmıştır. Bâkî ve Fuzûlî gibi usta şairlerin divanlarında yer vermediği tarih manzumelerine Nâbî divanında rastlıyoruz. *Nâbî Dîvânı*'nda 153 tarih manzumesi bulunmaktadır (Yilter, 2020, s. 351). Önceleri tek kelime yahut terk ipten oluşan mensur tarihler yaygınken daha sonra manzum tarihlere rağbet artmıştır (Karabey, 2011, s. 80).

1. Kilisli Rıfkî

XVIII. yüzyıl divan edebiyatı şairlerinden olan Rıfkî, Kilis'te dünyaya gelmiş, küçük yaşta babasıyla Adana'ya göç edip ilim tahsiliyle meşgul olmuş; bir süre Mısır ve Anadolu'da seyahat ettikten sonra tekrar Adana'ya dönmüş ve 1197/1782-83 senesinde burada vefat etmiştir. Rıfkî, kaynaklarda çirkin görünüşlü, kara yağız, köse, tuhaf yüzlü; çok zeki, hafızası güçlü, âlim, faziletli ve oldukça öfkeli olduğundan fıtraten hicve meyilli gibi sıfatlarla anılmıştır. Kendisine ait beş cüz miktarı bir divanın varlığından, talik yazıyı iyi yazdığı için sürekli divanını yazmakla meşgul olduğundan söz edilir (İpekten vd., 1988, s. 385; Çınarcı, 2007, s. 61; Gülhan, 2018, s. 87; Yıldız, 2021, s. 2150).

Rıfkî'nin "*İbrâhîm Halîl*" redifli gazelinde; "*şeyhzâdem, seyyidüm, sultânım*" gibi hitaplarından hareketle ilim tahsili yapan, ayrılık özlemini çektiği; çevresindekilerin övgülerinden dolayı kendisiyle iftihar ettiği İbrahim Halil isimde bir oğlu olduğu anlaşılmaktadır (Gülhan, 2018, s. 87).

Adanalı Sürûrî, Kilisli Rıfkî'nin vefatı münasebetiyle üç beyitlik bir tarih manzumesi yazarak şairin güzel söz söyleyen biri ve bilhassa rubai söylemede usta olduğunu ifade etmiştir. Bu tarih manzumesine göre Rıfkî Efendi 1197/1782-83 yılında vefat etmiştir (Güzeller, 2007, s. 175).

Kilisli Rıfkî'nin bilinen tek eseri *Dîvân*'ı olup eserin tek nüshası Balıkesir Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesinde 394 arşiv numarasında kayıtlı şiir mecmuasının 84b-110b varakları arasında yer almaktadır. Mecmuada şaire ait olduğu anlaşılan 8 kaside, 20 tarih manzumesi, 3 murabba, 1 muhammes, 1 müseddes, 7'si Farsça olmak üzere 81 gazel ve 2 de mesnevi mevcuttur.

2. Kilisli Rıfkî'nin Tarih Manzumeleri

Kilisli Rıfkî Dîvânı'nda toplam 20 tarih manzumesi bulunmaktadır. Tarih manzumeleri yazan şairler, manzumeleri için tarihini vereceği olayın içeriğine dair bilgi veren özel başlıklar kullanmayı tercih ederler. Ancak Rıfkî'nin yazdığı hiçbir tarih manzumesi için herhangi bir başlık kullanmadığı görülür.

2.1. Tarih Manzumelerinin Yazılış Yılları

Kilisli Rıfkî Dîvânı'nda bulunan tarih manzumeleri, hicrî 1174 senesinden 1195 senesine kadar meydana gelen olaylar üzerine yazılmıştır. Dolayısıyla şairin değindiği tarihî olaylar 21 yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Tarih manzumelerinin eserdeki yazılış sırası karışık olarak verilmiştir. Rıfkî en çok tarih manzumesini 1188 (1774-1775) yılında yazmıştır. Bu tarih için 4 manzume kaleme almıştır.

Tablo 1: Kilisli Rıfkî Dîvânı'ndaki Tarih Manzumelerinin Yazılış Yılları

Yazılış Tarihi	Yazılan Tarih Adedi
1174	1
1175	1
1176	1
1177	2
1178	1
1180	3
1181	2
1183	3
1184	1
1188	4
1195	1

2.2. Tarih Manzumelerinin Yazılış Sebeplerine Göre Tasnifi

Tarih manzumeleri günlük hayatta gerçekleşen herhangi bir olaydan mimari eserlerin bina veya tamirine, şairin sevdiği, değer verdiği kişilerin veya yakınlarının doğum ve vefatına kadar çeşitli amaçlarla kaleme alınmışlardır.

Rıfkî, en çok tarih manzumesini herhangi bir mimari yapının inşa veya tamiri münasebetiyle kaleme almıştır ki bu tür manzumelerin sayısı 14'tür. Bu mimari yapılar; medrese, dershane, misafirhane, köşk, cami, çeşme ve hücre gibi yapılarıdır. Manzumelerin üçü tebriknâme türünde yazılmıştır. Şair; doğum için iki, vefat için ise sadece bir tarih manzumesi kaleme almıştır.

Tablo 2: Kilisli Rıfkî Dîvânı'ndaki Tarih Manzumelerinin Yazılış Sebepleri

	Tarihi	Tarih Manzumelerinin Yazılış Sebebi
1	1174	Ali adında bir zatın bir misafirhane yaptırması
2	1175	İlim tahsil etmek amacıyla bir mekânın yapılması
3	1177	Ahmet Efendi tarafından Kızıldağ'da bir dershane yapılıması
4	1177	Seyyid Ömer'in bir dershane yaptırması
5	1178	Meylî Efendi'nin bir köşk yaptırması
6	1179	Rüstem isminde bir zatın Kızıldağ'da bir köşk yaptırması
7	1180	Bir medresenin yapılması
8	1180	Bir medresenin yapılması
9	1181	Şeyh Efendi'nin dershanesinin tamir edilmesi
10	1181	Hacı Ali'nin bir hücreyi tamir ettirmesi
11	1183	Râsih'in oğlu Mustafa'nın doğumu
12	1183	Râsih'in oğlu Mustafa'nın doğumuna ikinci bir tarih
13	1183	Yahya Efendi'nin müderris olması
14	1184	Dülgerzade Monla Ali'nin vefat etmesi
15	1188	Yahya Efendi'nin medresede müderrisliğe atanması
16	1188	Yahya Efendi'nin medresede müderrisliğe atanması
17	1188	Yahya Efendi'nin atandığı medresenin açılması
18	1188	Hüseyin adlı bir zatın bir medrese yaptırması
19	1188	Bir caminin yapılması
20	1195	Ömer Efendi'nin bir çeşme yaptırması

Tarih manzumeleri yazıldığı dönemin tarihî olayları, inşa edilen yeni mimari yapıların inşa veya tamiri ile ilgili önemli bilgiler içerir. Rıfkî de tarih manzumelerinde

özellikle yaşadığı veya seyahat ettiği yerlerde köşk, çeşme, medrese, han, cami ve dersane gibi birçok mimari yapıya dair bilgiler vermektedir.

Tarih manzumelerinin ilişkili olduğu türlerin başında methiye gelmektedir. Zira şair tarihini düşüreceği kişi, olay veya yapıya dair bilgi verirken özellikle övgü ifadelerine sıkça yer verir. Bu açıdan Kilisli Rıfkî'nin tarih manzumeleri bir tür methiye olarak da değerlendirilebilir.

2.3. Manzumelerde Kullanılan Nazım Şekilleri

Klasik Türk edebiyatında tarih manzumeleri için genellikle kaside, kıt'a, kıt'a-i kebire gibi nazım biçimleri tercih edilmiştir (Dilçin, 2013, s. 203).

Rıfkî tarih manzumelerini farklı nazım şekilleri ile kaleme almıştır. Şair, 20 tarih manzumesinde 5 ayrı nazım şekli kullanmış olup bunların içerisinde en çok 8 manzume ile gazel nazım şeklini, daha sonra da kıt'a nazım şeklini tercih etmiştir. Rıfkî, tarih manzumelerinin 8'ini kıt'a nazım şekli ile kaleme almış olup bu kıt'alardan 7'si kıt'a-i kebire özelliği taşımaktadır. Bunların dışında üç manzume müfred olarak yazılmışken bir de mesnevi nazım şekli ile yazılan bir tarih manzumesi vardır.

Aşağıdaki tabloda şairin tarih manzumelerini hangi nazım şekilleri ile yazdığı gösterilmiştir:

Tablo 3: Manzumelerin Nazım Şekilleri

	Nazım Şekli	Kullanıldığı Manzume Sayısı
1	Kıt'a	1
2	Kıt'a-i Kebire	7
3	Gazel	8
4	Mesnevi	1
5	Müfred	3

2.4. Tarih Manzumelerinin Beyit Sayılarına Göre Tasnifi

Tarih manzumeleri çoğunlukla sadece bir mısra veya beyit üzerine bina edilir. Her ne kadar tek bir kelime veya ibareden oluşan tarihler de yazılmışsa da bu konuda genel kabul mısra ya da beyitten yanadır. Bu konuya dair İskender Pala (2000), "Tarih manzumeleri bazen son derece kısa yani bir mısra veya beyit, bazen de iki beyit olurdu. Şair bir beyitte bir mısraı giriş için, öteki ikinci mısraı da tarih söylemek için kullanırdı. Bu tarih mısraları çoğunlukla etkileyici bir şekilde düzenlenirdi." ifadelerini kullanmıştır (s. 381).

Rıfkî, tek beyitten ibaret tarih manzumeleri yazdığı gibi 18 beyte varacak uzun tarih manzumesi de yazmıştır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi Rıfkî, en çok 1, 5 ve 8 beyitten oluşan tarih manzumeleri yazmıştır.

Tablo 4: Tarih Manzumelerinin Beyit Sayıları

Beyit sayıları	Kullanım Sıklıkları
1	3
2	2
3	1
5	3
6	2
7	2
8	3
9	1
12	2
18	1

2.5. Tarih Manzumelerinde Kullanılan Vezinler ve Kullanım Sıklıkları

Klasik şiirde ahenk en çok önemsenen öğelerin başında gelir. Vezin de şiirde ahengi sağlayan en önemli unsurlardandır. “Divan şiirinin temel unsurlarından biri olan ve İslam edebiyatlarının ortak rükünlerinden olan aruz vezni bu açıdan önemli bir unsurdur. Şairler aruz veznini bazen başarılı bir şekilde kullanırken bazen de kusurlu bir şekilde kullanmışlardır. Divan edebiyatı şairleri de mısra içinde Türkçeyi zora sokan, ifadede tutukluk yapan bahirler ve kalıplar yerine söyleyişi daha kolay olan rahat kalıpları seçmişlerdir.” (Akün, 2014, s. 64).

Rıfkî, tüm manzumelerinde aruz veznini kullanmış olup 10 farklı kalıp tercih etmiştir. En çok kullandığı vezin, aynı zamanda klasik Türk edebiyatında da en çok kullanılan vezin olan remel bahrinin “fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün” kalıbıdır. Şair 6 tarih manzumesinde bu kalıbı tercih etmiştir. Hemen hemen her şairin şiirlerinde rastlandığı gibi Rıfkî’de de “tavsil/ vasl (ulama), vasl-ı ayn, imâle, medd, zihaf, kasr” gibi aruz tasarrufları görülebilmektedir. Ancak Rıfkî’nin manzumeleri incelendiğinde genel olarak şairin aruzu kullanmada başarılı olduğu söylenebilir.

Kullanılan vezinler ve vezinlerin kullanılma sıklığı aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 5: Manzumelerde Kullanılan Aruz Kalıpları

Kullanılan Aruz Kalıpları	Kullanım Adedi
<i>fe’ilâtün / Fe’ilâtün / fe’ilün</i>	1
<i>mefâ’ilün / mefâ’ilün / fe’ülün</i>	1
<i>mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün</i>	1
<i>müfte’ilün / fâ’ilün / müfte’ilün / fâ’ilün</i>	1
<i>mef’ülü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün</i>	1
<i>fe’ilâtün / fe’ila tün / fe’ilâtün / fe’ilün</i>	2
<i>mef’ülü / mefâ’ilü / mefâ’ilü / fe’ülün</i>	2
<i>fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün</i>	2
<i>mef’ülü / fâ’ilâtün / mef’ülü / fâ’ilâtün</i>	3
<i>fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün</i>	6

2.6. Tarih Manzumelerinin Dil ve Üslubu

Rıfkî’nin yazdığı tarih manzumelerinin dil ve üslubu klasik edebiyat geleneğinin yerleşik çerçevesi içerisinde değerlendirilebilir. Şair tüm tarih manzumelerinde kendi gözlem gücüne dayanarak hakkında tarih düşürdüğü olay, kişi veya yapı ile ilgili oldukça abartılı ve sanatlı bir anlatım tercih etmiştir. Şairin, diğer tarih manzumelerinde de sıklıkla görülen kalıp ifadeleri ve övgü sözlerini çokça kullandığı görülmektedir. Şairin zaman zaman oldukça ağır bir dil kullandığı görülür. Aşağıdaki beyitler bu duruma örnek olarak verilebilir:

“Güş idüp devletün ey mazhar-ı in‘âm-ı Celil
İrdi a‘dāya ‘azāb-ı elem ü be’s-i beis

Diñle cüz’î-yi külle bî-dili dilgîr olma
Zümre-i fâzil ü kemâl ehline ey re’s ü re’is”

“Dā‘iyān silkine manzūm kırup medresede
Meclis-i pākiñe bu dā‘î-i hem ile celis”

“Habbezā cāy-ı münakkaş tarh-ı zibā dil-pezir
Muşırık-ı şubh-ı şafā müstağni-i mihr-i münîr”

Rıfkı'nın tarih manzumelerinde çeşitli söz sanatları kullanılmakla birlikte en çok teşbih sanatına yer verildiği görülmektedir. Aşağıdaki beyitlerde şair tarih düşürdüğü kişi, olay veya yapı ile ilgili teşbihleri ustalıklı kullandığı görülür:

“*Seyr it bu tarḥ-ı ḥūbı bir ḥôş mekâne beñzer
Fırdevs-i pür şafâdan bi'llâhi nişâne beñzer*”

“*Bânisi bu maḳâmuñ Meylî Efendî 'ârif
Bir zât-ı pâkdur kim dürr-i girâne beñzer*”

“*Bülbülân-ı ṭab'-ı aḥbâb oldılar ḥâmûş hep
Ey dirîgâ bâğ-ı 'ayşuñ yine şoldı bir güli*”

Tarih manzumelerinde en çok kullanılan edebî sanatlardan biri de mübalağadır. Rıfkı'nın manzumelerinde özellikle mübalağaya çokça yer verdiği görülmektedir. Aşağıdaki beyitler mübalağa sanatına örnek olarak verilebilir:

“*Ḥôş mu 'allâ medrese maṭbû' ü Mânî-naḳş kim
Olmaya ḥüsnün ne deñlü seyr iderse dîde seyr*”

“*Ġıḫṭa-gâh-ı ḳaşr-ı Yûsuf luṭf ile her ḥücreci
Ḥüsn ile ruḥsâr-ı Mısra cirmi ḥâl-ı müstedîr*”

“*Öyle ra' nâ biḫîşt-efzâ zînet-ârâ kim sezâ
Olsa ger bâğ-ı İrem üslûb-ı ḥûbın müsta'ir*”

“*Bu kâḫ-ı dil-pezirûñ şekli o deñlü zibâ
Şadrında ehl-i diller kerrübiyâna beñzer*”

Sonuç

Klasik edebiyatta hayatın hemen hemen her alanına dair tarih manzumeleri yazılmıştır. Bu tür şiirler gerek şairin özel hayatı gerekse yaşadığı devrin sosyal, siyasi, kültürel, askerî ve mimari yapısına dair birinci elden önemli tarihi bilgiler içerirler. Tarih manzumeleri sahasında eser veren şairlerden biri de XVIII. asır divan edebiyatı şairlerinden Rıfkı'dır. Kilis'te doğan şair küçük yaşta babasıyla birlikte Adana'ya göç etmiş, devrine göre iyi bir öğrenim görmüştür. Bir süre Anadolu ve Mısır'da seyahat etmiş, daha sonra Adana'ya dönmüş ve 1197/1782-83 yılında burada vefat etmiştir.

Kilisli Rıfkı'nın bilinen tek eseri *Dîvân'ı* olup eserin tek nüshası Balıkesir Mutasarrıf Ömer Âli Bey Yazma Eser Kütüphanesinde 394 arşiv numarasında kayıtlı şiir mecmuasının 84b-110b varakları arasında bulunmaktadır. Eserde 8 kaside, 20 tarih manzumesi, 3 murabba', 1 muhammes, 1 müseddes, 7'si Farsça olmak üzere 81 gazel ve 2 mesnevi vardır. Şair hiçbir tarih manzumesi için başlık kullanmamıştır.

Kilisli Rıfkı'nın tarih manzumeleri, hicrî 1174 senesinden 1195 yılları arasında yazılmış olup şairin değindiği tarihî olaylar 21 yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Şairin tarih manzumeleri en çok mimari yapılar ile ilgili olup şair, bunun dışında tebrik, ölüm, doğum gibi olaylara dair de tarih manzumeleri yazmıştır. Rıfkı, tarih manzumelerini en çok gazel ve kıt'a-i kebire nazım şekilleri ile yazmıştır. Kıt'a, müfred, mesnevi şairin kullandığı diğer nazım şekilleridir. Klasik edebiyat şiirinde tarih manzumeleri genellikle bir beyit hâlinde yazılmıştır. Rıfkı tek beyitlik tarih manzumeleri yazdığı gibi 18 beyte varacak uzun tarih manzumeleri de yazmıştır. Şair, en çok 1, 5 ve 8 beyitten oluşan tarih manzumeleri yazmıştır.

Rıfkî tarih manzumelerinde 10 farklı aruz kalıbı kullanmış olup 6 şiir ile en çok kullandığı vezin, aynı zamanda Klasik Türk edebiyatında da en çok kullanılan vezin olan remel bahrinin “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıdır. Şair, aruz veznini kullanmada başarılıdır.

Rıfkî'nin tarih manzumelerinde klasik edebiyat geleneğinin dil anlayışı çerçevesinde çoğu zaman ağır, süslü ve söz sanatları ile yüklü bir dil ve üslup tercih edilmiştir.

Kaynakça

- Akün, Ö. F. (2014). *Divan Edebiyatı*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Çınarcı, M. N. (2007). *Şeyhü'l-İslam Arif Hikmet Bey, Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Transkripsiyonlu Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Çukurlu, T. ve Düzenli, M. B. (2021). Enderunlu Fâzıl Divanı'ndaki Tarih Manzumeleri Üzerine Bir İnceleme. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7(2), 266-287.
- Demirel, Ş. (2008). Antepli Aynî Divanı'ndaki Tarih Manzumeleri Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(4), 372-398.
- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülhan, A. (2018). Rıfkî ve İstanbul Şehrengizleri. *Journal of Turkish Language and Literature*, 4(1), 86-100.
- Güzeller, Ö. (2007). *Sürurî Divanı'ndaki Manzum Tarihler*. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- İpekten, H.; İsen, M.; Toparlı, R.; Okçu, N.; Karabey T. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Karabey, T. (2011). Tarih Düşürme. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 40. Ankara: TDV Yayınları. 80-82.
- Pala, İ. (2000). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Üstüner, K. (2014). Silahşor İbrahim Yaver'in Tarih Manzumeleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 278-311.
- Yakıt, İ. (2003). *Türk-İslâm Kültüründe Ebcet Hesabı ve Tarih Düşürme*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Yıldız, E. (2021). Kilisli Rıfkî'nin Kesdel, Tekfur ve Kızıldağ Methiyeleri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(4), 2144-2164.
- Yilter, S. (2020). Leyla Hanım ve Tarih Manzumeleri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 339-362.

Tarih Manzumelerinin Metni

[89b]

1

fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilâtün / fe' ilün

1

Şâhib-i izz ü 'alâ baħr-ı fezâil Yaħyâ
Düşmen-i ehl-i riyâ mâye-i şıdk ü taqđis

2

Ṭayy idüp pāye-i akrānı sa'âdetle tamām

- Oldı zīb-āver-i seccāde-i şadrü't-tedrīs
- 3 “Men tevāde‘ refe‘ eh”¹ kavlini der-piş itdi
Mürtefi‘ kıldı mekânını Hudā çün İdrīs
- 4 Hayr-endişe suhan-dân ü tevāzu‘ pişe
Cezb ider şöhet-i ehl-i dil çün miḳnāfiş
- 5 Şanma tedrīs-i şeref virdi sana ey Eşref
Şeref-i medrese zātuñla bulubdur te’sīs
- 6 Sen faziletle Süleymān-ı eḳālīm-i kemāl
Medrese ḥüsn ile reşk-āver-i қаşr-ı Belḳīs
- [90a] 7 Rīze-çin eyle beni sofr-a-i efāzıldan
‘İlm ü ‘irfān ile ey ehl-i kemāle kıssīs
- 8 Meclis-i şūḫūña olurdu mülāzım bī-şek
Seni bu lütf ü zerāfetle göreydi Bercīs
- 9 Şeref-i pāyuña noḳşān viremez kir-i ḥasūd
‘İşmet-i Yūsufi naḳş itmedi meger İblīs
- 10 Gūş idüp devletüñ ey maḫzar-ı in‘ām-ı Celil
İrdi a‘ dāya ‘azāb-ı elem ü be’s-i beīs
- 11 Diñle cüz’i-yi külle bī-dili dilgır olma
Zümre-i faẓl ü kemāl ehline ey re’s ü re’īs
- 12 Kime tefhīm ideyin şi‘r ile aḫvālimi ben
Var iken sen gibi bir şāḫib-i eş‘ār-ı selīs
- 13 Naḫl-ı nazmum n’idem āh olmadı bir kez müşmir
Beni bir nā‘il-i kām itmedi bu çerḫ-i ḥasīs
- 14 Yek direm daḫl ile mesrūr olamadıḳ ammā
Naḳd hem dirlik eger gelmededür kīs-be-kīs
- 15 Bir nefes görmedüm eyvāḥ şafā-yı ḫātır
Āh u vāḥ ile güzer itdi hep enfās-ı nefīs
- 16 Bes budur dā‘iye-i dā‘i-i bī-dil senden
Ki idüp bende-i elṫāf-ı lütfuñ ile enīs
- 17 Dā‘iyān silkine manzūm kılup medresede
Meclis-i pākiñe bu dā‘i-i hem ile celīs
- 18 Geldi Aḫmed didi tedrīse münāsib tāriḫ
Hamdulillāḥ ki erbābını buldı tedrīs 1188

2

mef‘ ūlü / fā‘ ilātün / mef‘ ūlü / fā‘ ilātün

¹ “Kim mütevazı davranırsa Allah onu yükseltir, yüceltir.” Hadis-i Şerif (Müslim, Birr, 69)

- 1 Ser-zümre-i efâzıl Yaḥyâ Efendî-i fażıl
Fazl ü kemâli buldı bu medreseyle te'sîs
- 2 Dânişle bir ser-efrâz-ı fenn-i şî' rde mümtâz
Eş'âr-ı pâki yekser ihâm ü remz ü tecnîs
- 3 Sultân-ı Mısr anı fażl ile gördi mâlî
Bu medrese ile kıldı i'zâz hem-çü Bercîs
- 4 Ne medrese ki şahın seyr eyleyenler añun
Şahın-ı mümerred dir mânend-i kaçır-ı Belķîs
- 5 Ğamdan ḥalâş buldı güş eyleyüp aḥbâb
Hemden 'adûlar oldı hep mübtelâ-yı naķrîs
- 6 Sâlin ḥesâb iderken düşdi meger bu târiḥ
Yaḥyâ Efendî oldı mesned-nişîn-i tedrîs 1188

[9 a]

3

fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün

- 1 Habbezâ cây-ı munaķķâş tarḥ-ı zîbâ dil-pezir
Muşırık-ı şubḥ-ı şafâ müstaĝnî-i mihr-i münîr
- 2 Hôş mu'allâ medrese maṭbû' ü Mânî-naķş kim
Olmaya ḥüsnüñ ne deñlü seyr iderse dîde seyr
- 3 Zehî mücellâ ḥüb nüzhethâḡ-ı ehl-i 'ilm kim
Çeşm-i ma'lûl ola seyrinden şifâ-yâb ü qarîr
- 4 Ğıbṭa-gâḡ-ı kaçır-ı Yûsuf luṭf ile her ḥücre si
Ḥüsn ile ruḥsâr-ı Mısrâ cirmi ḥâl-ı müstedîr
- 5 Öyle ra'nâ bihişt-efzâ zînet-ârâ kim sezâ
Olsa ger bâĝ-ı İrem üslûb-ı ḥübîn müsta'ir
- 6 Ehl-i 'ilmi ĝarķ-ı in'am eyledi yek mevcede
Baḡr-ı cûd ü luṭf-ı sultân-ı Mısr-ı mîr-i kebîr
- 7 Yaptı bir taḡşîlgâḡ erbâb-ı 'ilme bî-bedel
Hem vezâyîf baĝlayup fevķe'l-kifâye ol emîr
- 8 Naşb idüp tedrîsine Yaḥyâ Efendî fâzılı
Girdi bâĝ-ı dânişe bir 'andelîb-i naĝme-ĝîr
- 9 Heft iķlîmi temâşâ eyleyenler söylesün
Var mı görmüş böyle bir ḡayr-ı mecd 'ilme zâḡîr
- 10 'Ömri bâķî mülki dâ'im düşmeni maḡhûr ola
Mażhar-ı te'yîd ü naşr itsün anı Ḥayy-ı Ğadîr
- 11 Hem bu 'âlî medrese maḡfûz olup âfâtdan
'İlm ile ma'mûr ola yâ Rab ilâ-yevm'il-âḡîr
- 12 Tarz-ı ḡübîn seyr idüp taḡşîn iderken nâĝehân

Geldi Cabi **Rıfkiyā** tārīḥ yazdı bī-naẓīr 1188

4

fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilātün / fe' ilün

- 1 Şükr-i Yezdān bu medrese-i neş'e-nümā
Ṭālib-i 'ilm için ārāste-i ḥāzır oldı
- 2 “Mā hüve'l-ḥaḳ” bu ki maṭbū ü laṭīf oldı bu cā
Meger erbāb-ı ḥased lüṭfinı münker oldı
- 3 İşbu nev-ravza-i 'ilme 'acabā kim dir isek
Ders ü tedrīs ile zīb ü feraḥ-āver oldı
- 4 Fāzıl-ı dehr o Hüseyin ism-i ḥasen-şüret kim
'İlm ile mişli anuñ var ise nādir oldı
- 5 Mişli var yoḳla nizā' itmeyelüm ve'l-ḥāşıl
Şimdi iḳlīm-i belāgat aña ḥāşır oldı
- 6 Būy-ı 'ilm ile virür meclis-i ṭullāba ḥayāt
Gūyiyā zāt-ı 'ilm bezmine micmer oldı
- [90b] 7 Eşeri oldı bu nev medrese-i ḥūn anuñ
Ṭālib-i dānişe bir mesken-i fāḥir oldı
- 8 Sāl-ı bünyādını cūyende iken ey **Rıfki**
Tārīḥ-i medresenüñ 'add ile zāhir oldı 1180

5

mef' ūlü / fā' ilātün / mef' ūlü / fā' ilātün

- 1 Seyr it bu tarḥ-ı ḥūbı bir ḥoş mekāne beñzer
Firdevs-i pür şafādan bi'llāh nişāne beñzer
- 2 Ḳomaz gönülde aşlā ḡamdan eşer bu me'vā
Şaḥn-ı feraḥda mebnī bir şāyebāne beñzer
- 3 Bu kāḥ-ı dil-peẓirüñ şekli o deñlü zībā
Şadrında ehl-i diller kerrübıyāna beñzer
- 4 Bānisi bu maḳāmuñ Meyli Efendi 'ārif
Bir zāt-ı pākdur kim dürr-i girāne beñzer
- 5 İnşā ü şı'r içinde yoḳdur nazīri aşlā
Meydān-ı ma'rifetde bir pehlevāne beñzer
- 6 Güftāre dem urunca her bir kelām-ı pāki
Def' -i ḡama gönülde āb-ı revāne beñzer
- 7 'İşretde olmaḡ için aḥbāb ile demādem
İtdi bu cāy inşā bir gülsitāna beñzer
- 8 Bünyād-ı kāḥe **Rıfki** mu'cemle yazdı tārīḥ
Bu köşk-i ḥūb u nā-yāb ḳaşr-ı cināne beñzer 1178

6

fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Efdal-i erbâb-ı ʿilm ez-vârişân-ı enbiyâ
Ekmel-i ehl-i kemâl ü mâye-i şıdk ü şefâ
- 2 ʿArşa-i cûd-ı seḥānuñ Ḥaydar-ı Kerrârıdur
Ḥüb sîret daḡı hem-nâm-ı ʿAlî-yi Murtażâ
- 3 ʿİşret-i aḥbâb ü erbâb-ı sefer çün eyledi
Bir ʿaceb kâşâne-i pür zevk ʿişretiñe binâ
- 4 Sâye-i lütfunda ebnâ-yı sebîl âsüdedür
Mesned-i rıf atda anı müstedâm itsün ḡudâ
- 5 Dâdrân-ı dil-nüvâzânıyla ol zât-ı şerîf
Herbiri kûy-ı keremde mizbân-ı der güşâ
- 6 Şad hezârân murğ-ı ṭab ʿ-ı şâ ʿ irân-ı medḡ-gü
Nağmesâz-ı gülsitân midḡatı olsa sezâ
- [91a] 7 Ni ʿ met-i en ʿâm ü iḥsânın füzün it gün-be-gün
Ḥâtem-âsâ ser-firâz it herbirin yâ Rabbenâ
- 8 Lüḡfi mi ʿmâr-ı mu ʿammer olsun iḡbâl eyleyüp
Bu güzergâh-ı enâma yaptı bir miḡmân-sezâ
- 9 Yaz târiḡ-i binâsın **Rıfkı**-i şîrîn-edâ
Cây zibâ-i dil-güşâ kâşâne-i behçet-fezâ 1174

7

fe ʿ ilâtün / fe ʿ ilâtün / fe ʿ ilün

- 1 Der-nâyâb-ı muḡıṭ-i imkân
ʿÂlem-i kevne gelüp oldı ʿayân
- 2 Yine bir aḡter-i burc-ı maḡşüd
ʿÂlem-i cân ü dile nür-efşân
- 3 Ya ʿnî ferzend-i sa ʿâdet-peyvend
Geldi dünyâya bi-ʿavnü ʿr-Raḡmân
- 4 O nihâl-i çemen-i cân ü dili
Eyleyüp ḡayrı ḡalef bari hemân
- 5 “*Enbetâ ʿllāhu nebâten ḡesenen*”²
Ḥavline maḡzar ide zü ʿl-iḡsân
- 6 Revnaḡ-ı bâḡ-ı ḡayâtum sensin
Ey gül-i nevres-i gülzâr-ı cinân

² “...onu hoşnutlukla kabul buyurdu.” Âli İmran, 37.

- 7 Seni i' t̄a ile Rāsiḡ pederūñ
Zīr-i bār-ı minen itdi Mennān
- 8 Dilerüm ' ilm ü ' amel birle ide
Ṭul-i ' ömr ile mu' ammer Yezdān
- 9 Eyleyüp sālīk-i rāh-ı taḡvā
Mütedeyyin it anı yā Deyyān
- 10 Eyleyüp meclis-i ' ilme iḡbāl
Cühelādan hem ola rū-gerdān
- 11 Olıcaḡ pā ne şahrā-yı vüçüd
Tārīḡ-i mevlidin oldum cūyān
- 12 Tārīḡi ḡayr-ı du' ā geldi hele
Muştafā ḡādim-i ' ilm ola hemān 1183

8

mefā' ilün / mefā' ilün / fe' ulün

- 1 Bu mecmū' -ı Ḳızıltāḡ içre bu cā
Hemān ser-levhā-i mecmū' a ḡüyā
- [91b] 2 Bi-ḡamdi' llāh bu eyvān-ı şafā baḡş
Zuhūr itdi olup a' lādan a' lā
- 3 Ḥudāyā kāmrān it bānīsini
Mu' ammer eyleyüp hem Nūḡ-āsā
- 4 Ki ya' nī efḡal ü ' alem müderris
Efendī kim ' ilm bābında yektā
- 5 Bugün ol Rüstem-i meydān-ı dāniş
Budur kim yoḡ bu şehr içre ana hemtā
- 6 O ḡaḡ-ḡüy ve ḡayır-ḡāha ilāhī
Zafer bulmaya sū-i ḡaşd-i a' dā
- 7 Tamām olduḡda bu eyvān-ı ' ālī
Revān oldı çıḡup pāyında hem mā
- 8 Didi tārīḡ-i dil-cūsın gelüp āb
Ne ra' nā beyt-i dilkeş cāy-ı zībā 1176

9

fā' lātün/ fā' ilātün/ fā' ilātün/ fā' ilün

- 1 İt bu şafā-baḡşda ḡizmet-i ' ilm olma loş
Kesb-i kemāl it dilā gezme tehī çün vuḡuş
- 2 Meclis-i cühhālī ḡo ' ilme çalış ders oḡu
Zerre ḡadar var ise sende eger ' aḡl ü hūş
- 3 Yılma çü bād-ı şabā ' ömrüñi ḡılma hebā

- ‘ İlme duruş dā’imā āb-ı hayāt eyle nüş
- 4 Oldı bu hücre hemān bülbül-i ‘ ilme āşiyān
Sen de yüri bir zamān nağme-i ‘ ilm eyle güş
- 5 Rüz-ı cezā cümle ‘ üryān olıcağ ins ü cin
Şāhib-i hayrāt hep eyleye hağğ-ı hülle-püş
- 6 İşbu şafā-bağş hem yapıranuñ rüz-ı haşr
Cennet ide meskenin bari hudā çün sürüş
- 7 Çünkü bu zībā mağām lütf ile oldı tamām
Rıfķı didi tārīhin hücre-i dil-cū-yı hōş 1175

10

mef’ülü / mefā’ilü / mefā’ilü / fe’ülün

- 1 Bu cāy-ı mu‘allā ki küşāde ferah-āver
Yoğdur cebel-i surğda bir yer ana beñzer
- 2 Rıf’ atle şerāfetle bu şanki semādur
Mismār-ı muğallāları güyā aña ağter
- 3 Yā Rab bu me’vāyı sen āfāt-ı dehrden
Hıfz eyle vü sākinlerini eyle mu‘ammer
- 4 Hem-nām-ı Resülü’s-şakāleyn Ağmed Efendī
Kim oldı bugün fazl ile ‘ ilm ehline mefğar
- [92a] 5 Evlādını ensābını hem eyle mükerrerem
Ağvāl ü havātırlarını kıлма mükerrer
- 6 Bu cāy-ı ferah-bağşı daği gird-i kederden
Hağ şaklaya revnağla ebr olmaya muğber
- 7 İtmām olıcağ lütf ile bu cāy-ı münevver
Rıfķı didi tārīhini ders-hāne-i enver 1177

11

mef’ülü / mefā’ilü / mefā’ilü / fe’ülün

- 1 Seyyid ‘ Ömeri eyleye Hğllāk mu‘ammer
Kim yapıdı bu ders-hāne-i ‘ ilm ehline hōş-ter
- 2 Bu cāy-ı dil-āvīzi gören dir bu hüsn ile
Bu medresede hāl-ı ruğ-ı dilbere beñzer
- 3 İnşāf idicek söz mi şığar şöyle mağāma
Güyā ki derünunda şafā cilveler eyler
- 4 Kim girse bu ders-hāne-i dil-cūya oğursa
Bānisini Hağ ehl-i cinān eyleye dirler
- 5 İtmām olıcağ lütf ile bu cāy-ı münevver
Rıfķı didi tārīhini ders-hāne-i enver 1177

12

fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Hep ricâ eylerdi halk yek çeşme âb
Çeçene icrâ ola li-ecli'l-vuzû'
- 2 Çeşme-i hayrâtı icrâ eyledi
Sa'y idüp 'Ömer Efendî sü-be-sü
- [92b] 3 Şarf-ı maqdûr eyledi âba tamâm
Aldı bir sa'ât kadar yerden fûrû
- 4 Haq revâ itsün kamu hâcâtını
Halka hâcet koymadı desti sebû
- 5 Yapdı her ser-çeşmeye bir havz kim
Görseñ itmeñ âb-ı Hızra ser-fürû
- 6 Seyr iderken geldi bir âdem didi
Tarihini havz-ı ra' nâ oldı bu 1165

13

fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün

- 1 Pür-tevâzu' nîk-sîret merd-i çâpuk bî-nazîr
Ya' nî Dülgerzâde zât-ı hûş-meniş Monlâ 'Alî
- 2 "Kullu nefsin zâ'ika" mefhûmını fehm eyleyüp
Sofra-i h'ân-ı şafâ-yı dehrden çekdi eli
- 3 Kendü şimdi cennet içre âb-ı nûş-ı selsebîl
Bunda zehr-i firkat ile oldı yârân mümtelî
- 4 Bülbülân-ı tab' -ı aḥbâb oldılar ḥâmûş hep
Ey dirîgâ bâğ-ı 'ayşuñ yine şoldı bir güli
- 5 Gûş idüp **Rıfki** vefâtın yazdı âb-ı çeşm ile
Mevtine târiḥ-i rahmet bād ber-rûḥ-ı 'alî 1184

14

fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün

- 1 Oldı ta' mîr ile bu hücre ziyâ-baḥş ü şafâ
Çeşme çün âyine-i dîvâr muşaffâsından
- 2 Qalb-i mü' mîn gibi pür nûr u ziyâdur şaḥnı
Çâr dîvâr-ı pür envâr-ı mücallâsından
- 3 Hûş gelür ḥâşılı bu hücre-i şeyḥâne baña
İllerüñ hücre-i nev-sakf-ı mu' allâsından
- 4 Az vakitte ide taḥşîl-i 'ulûm anda tamâm
Şeyḥ Efendîye hemân 'avn ide Mevlâsından

- 5 Oldı biñ yüz seksan birde anuñ ta' mîri
Sâkinin hıfzı ide Hâk dehrûñ ezâyâsından 1181

15

fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Ey hõşâ şîrîn müzeyyen câmi' -i pür inşirâh
Kubbe-i gerdün mişâli saķfı pür zerrîn varâķ
- 2 Rûm u Şâmı geşt idüp zînetde mişlin görmedük
Naķş-ı rengârengine reşk itse Mânî müstaķaķ
- [93a] 3 Çün haķķuñ farzın edâya oldı bu câmi' maķal
Anuñ içün oldı târiķ-i binâsı farz-ı haķ 1188

16

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Maķâm-ı uķrevîsin yapıdı ta' mîr eyledi haķķâ
İdüp Hâcı ' Alî bu hücre-i ta' mîr ile ihyâ
- 2 Anuñ termimine Rıfķî didi bu târiķ-i ra' nâ
Aña hulle yazuñ bu târiķi hõş hücre-i zibâ 1181

17

fâ' ilâtün / fâ' ilâtün / fâ' ilün

- 1 Mevlidin güş idicek hayr du' â
Nazm iderken ķalem sevdâ-gün
- 2 Yazmışım târiķini bî-idrâk
Muştafâ ' ilm ile râsiķ olsun 1183

18

Mef' ulü / Fâ' ilâtü / Mefâ' ilü / Fâ' ilün

- 1 Târiķi düşdi ğâyet Rıfķiyâ³
Yaħyâ Efendî oldı müderris be ihtirâ 1183

19

Mef' ulü / fâ' ilâtün / mef' ulü / fâ' ilâtün

- 1 Söylediler târiķin mu' cemle Rıfķiyâ
Devhâ-i ' ilm ü fûnün medrese-i hõş-liķâ 1180

20

Müfte' ilün / fâ' ilün / müfte' ilün / fâ' ilün

- 1 Rıfķî didi târiķin medresenüñ noķta-ver
Ehl-i ' ulüma maķarr medrese-i müfteķîr 1180

³ Bu mısradâ bir hece eksiktir.